

ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ
«НАУКА ТА ОСВІТА БЕЗ КОРДОНІВ»

*XXX Міжнародна науково-практична
інтернет-конференція*

«ТРАВНЕВІ НАУКОВІ ЧИТАННЯ»

Тези доповідей

Частина 2

12 травня 2020 р.

Луцьк

2020

УДК 0.82

ББК 94.3

Травневі наукові читання: XXX Міжнародна науково-практична інтернет-конференція: тези доповідей, Луцьк, 12 травня 2020 р. – Ч. 2. – Дніпро: ГО «НОК», 2020 – 62 с.

У збірнику містяться матеріали, подані на XXX міжнародну науково-практичну інтернет-конференцію «Травневі наукові читання». Для науковців, аспірантів, здобувачів, викладачів та студентів вітчизняних та зарубіжних вищих навчальних закладів та науково-дослідних установ.

Оргкомітет інтернет-конференції не несе відповідальності за матеріали опубліковані в збірнику. У збірнику максимально точно збережена орфографія і пунктуація, які були запропоновані учасниками. Всі матеріали надані в авторській редакції та виражають персональну позицію учасника конференції. Повну відповідальність за достовірну інформацію несуть учасники, їх наукові керівники та рецензенти.

Бібліографічний опис матеріалів міжнародної науково-практичної інтернет-конференції зареєстровано в міжнародній наукометричній базі «*Google Scholar*».

Всі права захищені. При будь-якому використанні матеріалів конференції посилання на джерела є обов'язковим.

ЗМІСТ

ІСТОРИЧНІ НАУКИ

Мельніков І. В. Особливості поширення іудаїзму на землях Хазарії...	5
--	---

ФІЛОЛОГІЧНІ НАУКИ

Головня А. В., Панасовська А. О. Лінгвостилістичні засоби зображення часових просторів та відтворення їх при перекладі сентиметального роману.....	11
Ленок М. І. Інтеграція «Нового журналізму» в сучасний український літературний процес.....	16
Менделюк Т. М. Проблема суржику в українській мові.....	20
Narodovska O. M. Language dispersion as a modern phenomenon of multi-language culture of communication.....	24
Трішкова А. В. Запозичення як чинник збагачення словникового складу французької мови (на матеріалі науково-популярних текстів)..	28
Khavriuchenko L. L. Individual speech style and stylistic norm in the media text.....	33

ЮРИДИЧНІ НАУКИ

Verbinets V. E., Myronets O. M. Classification of forms of consciousness and their characteristics.....	38
Козярук О. О. Фізичний та психічний примус як кваліфікуюча ознака контрабанди наркотичних засобів психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів.....	41
Ласійчук І. Д. Правовий статус біженців і внутрішньо переміщених осіб в країнах європейського союзу.....	46
Пасічник І. О. Визнання правочину недійсним у цивільному праві на прикладі аналізу фіктивного правочину.....	52

Славна О. В. Правова регламентація введення надзвичайної ситуації
в Україні..... 56

ІСТОРИЧНІ НАУКИ

ОСОБЛИВОСТІ ПОШИРЕННЯ ІУДАЇЗМУ НА ЗЕМЛЯХ ХАЗАРІЇ

Мельніков І. В.,

студент природничо-географічний факультету

Мелітопольський державний педагогічний університет

імені Богдана Хмельницького

м. Мелітополь, Україна

Питання поширення іудаїзму в Хазарії є одним з ключових у вивченні історії Хазарського каганату. Як правило, воно зводиться до пошуку матеріальних та письмових підтверджень побутування в Хазарії іудаїзму, а також до дослідження поширеності даної релігії в хазарському суспільстві.

Щодо останнього напрямку існує декілька наукових інтерпретацій, які дещо різняться між собою. Так, українські та російські історики наполягають на тому, що іудаїзм у тогочасному суспільстві був поширений слабо і був притаманний лише представникам царського роду. З протилежною думкою виступає переважна більшість західних дослідників та ізраїльських вчених, які переконані у максимальному поширенні найдавнішої світової релігії серед усіх верств хазарського населення. Більш радикальних поглядів щодо цієї ситуації дотримується частина ізраїльських істориків, які взагалі намагаються довести абсолютну відсутність іудаїзму у будь-якій формі.

Тема поширення іудаїзму в Хазарії висвітлювалось у працях таких вчених, як Артомонова В. І. «Історія хазар», Петрухіна В. Я., Фльорова В. С. та ін. «Хазари та Хазарський каганат» та інших провідних спеціалістів-дослідників даної галузі.

Для того, щоб з'ясувати дане питання, доречно звернутися до історії прийняття іудаїзму. Перші згадки про перехід правителів Хазарії в іудаїзм датуються IX ст. Процес прийняття віри нагадував аналогічні процеси в Київській Русі, Волзькій Болгарії та Болгарському царстві. Відбувався, так званий «вибір віри» – диспут між представниками різних релігій задля звернення верхівки держави до прийняття однієї з запропонованих релігій.

Унікальність вибору місцевим населенням віри стало те, що вона прийняла іудаїзм – релігію пристосовану тільки під єврейський народ, затверджуючи його богообраність, і фактично, міфологізуючи його історію та бажання створити окрему єврейську державу. Крім того, вплив іудаїзму на світовій арені був мінімальний через відсутність незалежної єврейської держави [2, с. 264].

В процесі пошуку і з'ясування ймовірних причин успіху іудейських проповідників у справі завоювання прихильності державної верхівки Хазарії, можна виділити найбільш головні.

По-перше це міг бути особистісний фактор. Відоме ім'я проповідника-єврея Ісаака Ха-Сангарі, який зіграв ключову роль у процесі «вибору віри» при дворі кагана. Саме завдяки його діям іудаїзм був прийнятий хазарською верхівкою. Незважаючи на свій напівлегендарний статус, згадки про нього зустрічаються у великій кількості авторів, а особа визнана достовірною. Наприклад, його згадує у своєму творі барселонець Моше бен Нахмана у XIII ст. Крім нього, згадки про Ісаака збереглись у різних єврейських творах. У сучасній історіографії згадується у працях Дугласа Мортон Данлопа та Фірковича Авраама Самуїловича.

Другою причиною могло стати те, що Хазарія бажала зберегти зовнішній нейтралітет відносно Візантії та Арабського халіфату, представники яких також намагались звернути еліти каганату на бік своєї релігії, що означало втягнення Хазарії до візантійсько-арабських

конфліктів [2, с. 264]. До того ж не виключно, що однією з причин було те, що Хазарія намагалась зберегти і внутрішню незалежність. Якщо б намагання візантійських або мусульманських проповідників були успішними, вони б могли впливати як на народ Хазарії, так і на їх еліти, що не було б добре для внутрішнього життя країни. Крім того, на території Хазарії вже в ті часи існували численні громади євреїв, деякі з яких мали вплив на верхівку каганату та могли вплинути на прийняття рішення [3, с. 47].

Доречно звернути увагу на те, що існує декілька прямих письмових джерел, які стосуються прийняття іудаїзму в Хазарії та кожна має свою версію. «Хазарська офіційна» версія представлена в листі царя Йосипа, єврейська – в Кембриджському Анонімі, дві мусульманські – у іспано-арабського письменника XI ст. ал-Бакрі і іранського богослова ал-Джаббара (рубіж X–XI ст.), християнська – в Житті Кирила-Костянтина. Важливі відомості є також у Іегуди Галеві і аль-Масуді. У кожному з оповідань дата звернення, обставини дебатів, регіон, з якого прийшло єврейське вплив, і причина перемоги іудаїзму описуються по-різному [2, с. 265-266].

Незважаючи на розбіжну інформацію з письмових джерел є й інший вид пошуку інформації, який точно може розповісти і про центр прийняття і розповсюдження іудаїзму, а також процес його поширення серед народних мас – це археологічні джерела. Саме завдяки вивченню капищ, святилищ та навіть побутових речей можна визначити, наскільки розповсюдилась нова релігія.

Археологічні дослідження, що проводились у корінних територіях каганату – рівнинному Дагестані, Нижньому Поволжі, Подонні та у Криму – відкрили тисячі різноманітних археологічних знахідок пов'язаних з Салтово-маяцькою археологічною культурою, серед яких була знайдена і велика кількість різних поселень, фортець та могильників.

При дослідженні цих знахідок, вчені-археологи дійшли висновку, що більша частина хазарського народу залишалась язичницькою і в іудаїзм не переходила. Явних слідів переходу в іудаїзм широких мас населення у період VIII-X ст. не знайдено. Археологічні данні повідомляють також, що аж до X ст. жодна з світових релігій не мала вплив на релігійні погляди населення Хазарії.

Однак, деякі вчені знаходять цікаві особливості релігійних порушень у регіоні. Як зауважує С. А. Плетньова, в ході археологічних досліджень було засвідчено зникнення солярних амулетів, присвячених Тенгірі-хану, і, згідно з її припущеннями, це сталося через посилення іудаїзму, який витіснив з каганату «централізований феодалний культ бога неба». На її думку, це сталося тільки в IX ст., хоча інші більш архаїчні культури і сам шаманізм співіснували з іудаїзмом до кінця каганату. Інші археологи заперечують, заявляючи, що припущення про протиставлення язичництва, зокрема культу неба, іудаїзму навряд чи має під собою підстави.

Навіть на таких територіях пізнього проживання хазар, як Крим, в тому числі в добре дослідженому Херсонесі, сліди єврейської присутності простежуються тільки в V столітті. Однак на Тамані були знайдені надгробні стели із зображенням іудейської символіки, що свідчать про те, що в цьому регіоні ідеї були присутні після V століття [1, с. 150-151]. Однак, такі вчені як В. С. Флеров і В. Є. Флерова відзначають принципову складність виділення ознак іудаїзму в археологічному матеріалі через відсутність еталону іудейських поховань та через відсутність чіткого архітектурного канону синагог [1, с. 155-156].

Однак, не зважаючи на слабке поширення серед народних мас, іудаїзм мав сильний вплив на подальшу історію Хазарського каганату. В першу чергу прийняття іудаїзму, як мінімум елітами, підвищило рейтинг країни, зберегло її від зазіхань з боку південних сусідів – Візантії та

Арабського халіфату. Крім того, прийняття іудаїзму похвалило економіку країни, сприяючи її процвітання, не зважаючи на те, що основу економіки стала складати транзитна торгівля та перепродаж товарів [3, с. 51]. З іншого боку, це позбавило країни її войовничості та ввело її у період військової та територіальної стагнації. Крім того, новоутворена феодална верхівка розпочала боротьбу за багатства, та землі які їх приносили, і боротьба ця часто переростала у відкриті конфлікти [3, с. 48]. Це призвело до зменшення ефективності армії на всіх її рівнях що дозволило Русі знищити Хазарію.

Підсумовуючи вищеописані факти, можемо прийти до таких висновків, що навіть формальне прийняття іудаїзму хазарами в якості офіційної релігії дозволило їм не потрапити в релігійну і політичну залежність від християнської Візантії чи ісламського Арабського халіфату. Це мало значення політичного самоствердження, демонстрації рівності Хозарського каганату з провідними країнами того часу. Зовнішньополітично це був надзвичайно ефективний акт.

Хоча хозари й висунули іудаїзм на місце третьої світової релігії, але не зуміли закріпити за ним це місце тому, що старий іудаїзм виявився менш придатним для феодалного суспільства, ніж християнство та іслам.

Іудаїзація сильно вплинула на економіку Хозарії. Залучення євреїв-купців принесло країні велике економічне процвітання з одного боку і з іншого перетворило її з войовничої в паразитичну країну, яка стала жити зі стягування податків, торгівлі і лихварства. Це і визначило її подальшу долю, коли її, військово й політично інертну, розгромив Святослав. Важливе значення іудаїзація хозар мала і для Візантії та Халіфату, адже Хозарія, зайнявши нейтральне положення між ворогуючими сторонами, вберегла кожну від потенційного знищення у разі злиття з однією з них.

Література:

1. Петрухін В. Я., Флеров В. С. Іудаїзм в Хазарії за даними археології // Історія єврейського народу в Росії. Від давнини до раннього Нового часу. Том 1.: Мости культури / Гешарім, 2010. – 253 с.
2. Артамонов М. І. Історія хазар. – Л., 1962. – 320 с.
3. С. А. Плетньова. Хазари. Москва, «Наука», 1976 р. – 112 с.

ФІЛОЛОГІЧНІ НАУКИ

ЛІНГВОСТИЛІСТИЧНІ ЗАСОБИ ЗОБРАЖЕННЯ ЧАСОВИХ ПРОСТОРІВ ТА ВІДТВОРЕННЯ ЇХ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ СЕНТИМЕТАЛЬНОГО РОМАНУ

Головня А. В.,

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри англійської філології і перекладу
Національний авіаційний університет
м. Київ, Україна*

Панасовська А. О.,

*магістрант кафедри англійської філології та перекладу
Національний авіаційний університет
м. Київ, Україна*

Час і простір – це форми буття і мислення [3]. Художній часовий простір – це форма моделювання художнього світу, що відтворює риси реальності, але не цілком співпадає з нею; це позбавлена тривалості мить, точковий фрагмент буття, який є протилежністю часу. Зрозуміти сутність миті, пережити її в певний момент здійснення у всій її повноті – це значить піймати вічність у часі. Хронотопний маркер та література взаємопов'язані елементи, які завжди емоційно та лінгвістично забарвлені.

Концепція «хронотопа» Михайла Бахтіна – це класичне розуміння таких форм. М. Бахтін розглядає хронотоп, або конфігурацію часу та простору, як центральну концепцію літературознавства: ретельно

читаючи тексти, ми можемо сконструювати модель просторово-часових відносин будь-якого жанру або мотиву у період, описаний у творі [1; 5].

Основою дослідження засобів зображення часових просторів ми взяли роман сучасної американської письменниці Сари Джіо «Фіалки в березні», де з перших сторінок письменниця занурює читача у холодний і похмурий простір березня, любовні печалі в теперішньому, таємниці в минулому [6].

Часовий простір може бути зображений за допомогою реальних координат таких, як рік, місяць, число, століття, або ж він може залишатися невизначеним, наприклад, як у казці, або у фантастиці, де основою часового простору виступає майбутнє. *“Marry an Eli and you’re likely to enjoy wedded bliss **for about 12.3 years**. Brad? **6.4**. Steves peter out **after just four**. And as far as Annabelle is concerned, **don’t ever – ever – marry a Preston**. “So what does the data say about Joel again?” “**Seven point two years**,” she said in a matter-of-fact tone. I nodded. We had been married **for six years and two weeks**.”* [6. с. 3] – таким чином уривок демонструє нам те, що використання конкретних координат (кількість років – *“Brad? 6.4 years”*) та чітка ідентифікація часового проміжку – *“So what does the data say about Joel again?” “Seven point two years,”* як і безпосередньо ці проміжки, є еквівалентами щастя головної героїні, буквально, це ніби термін дії її кохання з тим чи іншим претендентом на її серце.

Художній простір роману може ілюструвати реальне або вигадане місце подій, або взагалі його не ідентифікувати. Часовий простір може розширитися до розмірів галактики, або звузитися до конкретного міста, вулиці, готельного номеру тощо. *“Bainbridge Island could never **hide its glory, even under the cover of darkness**. I watched from the window as the ferry loomed into Eagle Harbor, passing the island’s **pebble-covered shores and shake-shingled homes that clung courageously to the hillside**”* [6. с. 12] – авторка влучно описує острів, на який прибула головна героїня роману, і

це реальне острівне містечко у штаті Вашингтон, яке, підтверджуючи думку авторки, у 2005 році було визнане найкращим місцем для життя у Сполучених Штатах Америки.

Досліджуючи праці основоположника поняття «хронотоп» Михайла Бахтіна, ми побачили, що він поділяє хронотоп художнього світу в романі на авторський зображувальний хронотоп і хронотоп читача; архітектонічний час (хронотоп) і композиційний час, що складаються або підлягають інтерференції; хронотоп як те, що оточує героїв, а також хронотоп як світогляд автора [1; 4].

Автор і оповідач знаходяться в різних площинах роману: автор одночасно знаходиться в об'єктивному часовому просторі роману та впливає на хронотопні маркери художнього твору, який безпосередньо від нього залежить; оповідач є частиною художнього задуму, тому він повністю підпорядковується часовому простору автора літературного твору. У романі «Фіалки в березні» оповідач – це безпосередня частина задуму и сюжету, адже наша головна героїня і є оповідачем, а це в свою чергу допомагає читачу зайвий раз не переключати свою увагу [6].

Час і простір складають основу тексту: саме вони слугують підґрунтям формування та розвитку сюжету. Ми вважаємо, що загальна «естетика» досліджуваного нами роману формується в основному за рахунок відповідного і влучного відображення часового простору. У цьому контексті «естетика» ґрунтується на образних літературних засобах (наприклад, тропи, метафори, архетипові персонажі), категоріях часу та простору, формальних прийомах та низці інших стилістичних засобів [2]. Засобами вираження просторових відносин у тексті і зображення різних просторових характеристик є такі мовні одиниці: синтаксичні конструкції з ідентифікацією місцезнаходження, описові (бутєві) речення, прийменниково-відмінкові форми з локальним значенням, дієслова руху,

дієслова зі значенням виявлення ознаки в просторі, найменування місця, топоніми, просторові метафори та ін. [2].

Зіставний аналіз реального та минулого висвітлює те, чим вони відрізняються. Типологічними рисами реального часу та простору є одинірність, безперервність, незворотність, впорядкованість. У художньому хронотопі всі ці риси трансформуються. Крім того минуле проявляється неоднозначно і недостовірно: воно може бути багатовимірним, що пов'язано з самою природою роману, який має автора і передбачає наявність читача. До того ж воно має чіткі межі – початок і кінець.

У художній мові сформувалася певна система засобів зображення і організації хронотопу. Художній час спирається на такі засоби як: система видо-часових форм дієслова, їх послідовність і протиставлення, транспозиція форм часу; лексичні одиниці з темпоральною семантикою; форми відмінків із значенням часу; хронологічні скорочення; синтаксичні конструкції, які створюють певну часову структуру (зокрема, номінативні (називні) речення, що представляють структуру теперішнього часу); імена історичних діячів, міфологічних героїв; номінації історичних подій тощо [4].

Беручи до уваги все зазначено, ми вважаємо, що відтворення лінгвостилістичних та синтаксичних засобів вираження часових просторів – номінативних та описових речень, порівнянь, епітетів, метафор, фразеологізмів, діалектизмів, експресивно-забарвленої лексики – передбачає вирішення перекладачем важливого питання: чи повністю зберігати оригінальний образ, чи його варто модифікувати. Тому, на нашу думку, оптимальними варіантами відтворення лінгвостилістичних засобів є переклад 1) повним еквівалентом з ідентичною або подібною структурою, граматичними особливостями, лексичними одиницями, стилістичними характеристиками, значенням або образністю; 2)

відносним еквівалентом або варіантним відповідником, коли з кількох синонімічних одиниць вибирається одна – та, що вважається адекватною у конкретному контексті сюжету; 3) калькою; 4) описово, коли передається значення англійського словосполучення без збереження образності.

Література:

1. Бахтин М. М. Вопросы литературы и эстетики. Формы времени и хронотопа в романе. Очерки по исторической поэтике. Москва: Худож. лит., 1975, С. 234-407.
2. Лотман Ю. М. Структура художественного текста. Об искусстве. Санкт-Петербург: «Искусство – СПб», 1998. С. 14–285.
3. Маркс К. и Энгельс. Ф. Сочинения. Т. 20. Москва: Государственное издательство политической литературы, 1961 – 828 с.
4. Печетова Н. Ю. Языковые средства организации хронотопа в рассказах Л. Петрушевской. *ВЕСТНИК Северо-Восточного федерального университета имени М. К. Аммосова*, Якутск, 2013, том 10, № 5
5. Bakhtin, Mikhail M. “Forms of Time and of the Chronotope in the Novel: Notes toward a Historical Poetics”. Mikhail M. Bakhtin. *The Dialogic Imagination: Four Essays*. Ed. Michael Holquist. Trans. Caryl Emerson and Michael Holquist. 1981. Austin: University of Texas Press, 1990. P. 84-258.
6. Jio, Sarah. *The violets of March : a novel* / Sarah Jio. p. cm. ISBN: 9781101514047

ІНТЕГРАЦІЯ «НОВОГО ЖУРНАЛІЗМУ» В СУЧАСНИЙ УКРАЇНСЬКИЙ ЛІТЕРАТУРНИЙ ПРОЦЕС

Ленок М. І.,

аспірант кафедри української літератури

Запорізький національний університет

м. Запоріжжя, Україна

Література, як частина культурної сфери людства, набуває тих функцій, які їй притаманні. Найчастіше реагують на світові тенденції сучасні художні тести, які, адаптуючись до змін, ретранслюють ціннісні кореляти суспільства (пам'ять / забуття, правдивість / фальш, щирість / лицемірство тощо). Аналогічної думки дотримується Я. Поліщук, вважаючи, що «словесна творчість останнього часу – той оголений нерв, який сприймає виклики сучасності найбезпосереднішим чином, часто діагностуючи їх у різних ракурсах» [4, с. 7].

Літературний процес сьогодення неможливо розглядати без входження в нього художнього репортажу. Мав рацію І. Каленюк, запевняючи, що «художній репортаж – це не просто повідомлення певної новини чи виклад інформації, а передовсім осмислення та переживання, які реалізуються на текстовому рівні» [2, с. 184]. Основним завданням письменників нефікційної літератури є «... здатність свідомо чи інтуїтивно намацувати проблеми, які є в нашій ситуації ключовими та які ще не скоро зуміємо розв'язати» [4, с. 7].

Художній репортаж є аналогом у національній літературі до популярного жанру американської літератури 50–60-х років ХХ ст. – «нового журналізму» (у зарубіжній рефлексії відомий як «літературна / альтернативна / нарративна журналістика, нежурналістика, паражурналістика, нон-фікшн, проза сирого факту, суб'єктивна проза, документальний

роман, література ідей, гонзо-журналізм» [5]). «Новий журналізм», як жанр літератури нон-фікшн, намагався актуалізувати засоби реалізму в літературі, щоб емоційно впливати на реципієнтів крізь призму естетичного й образного плану. С. Філоненко називала «новий журналізм» «синтезованим літературно-медійним жанром» [6, с. 346], який активізувався в пошуку нових художніх форм і прийомів творення тексту, щоб правдиво репродукувати реалії життя.

Як відомо, процес культурного діалогу завжди отримує неоднозначне ставлення, залишаючи питання відкритим для майбутніх поколінь. Взаємодія засобів літератури та журналістики в жанрі художнього репортажу залишається невиокремленою в українському літературному процесі. Долаючи стереотипи щодо неможливості існування жанрів, «які виникають на межі», **мету** роботи вбачаємо в аналізі нової форми художнього наративу в українському літературознавстві.

Розвиток художнього репортажу в Україні зумовлений глобалізаційними процесами, які відбуваються в документальній літературі та нагромадженням гострих тем; досвідом автора, який є своєрідним тягарем для митця; внутрішнім прагненням письменників зосереджуватись на фактах. У контексті розгляду художнього репортажу як невід'ємного елементу нон-фікшн, правильним є твердження О. Колінко про те, що інтерес до цієї літератури зумовлений «розкріпаченістю, відкритістю для суміжних жанрів, що дає широкі перспективи для дослідницького експерименту» [3, с. 74].

М. Титаренко запевняла, що першим етапом в еволюції цього жанру був вихід на сайті «Газета по-українськи» у 2007 році репортажу Х. Шевчук-Старецької «Її батько Михайло на танці ходив босий», яка містила прикметні риси «нового журналізму» [5]. Беручи до уваги те, що до 2012 року в Україні було лише кілька авторів, які писали «... популярні

мандрівні нотатки, але ці тексти, на жаль, до рівня художнього репортажу не долітали» [1, с. 3], тому важливим етапом у зародженні художнього репортажу з ментальними особливостями стало запровадження всеукраїнського конкурсу художнього репортажу. Автори робіт мали дотримуватись постулатів Т. Вульфа та І. В. Джонсона: «1. Автор повинен спиратися на власний досвід. 2. Автор повинен добре знати тему, орієнтуватися в інших текстах, написаних на вибрану тему, прагнути до об'єктивності. 3. Важливим елементом є влучні описи та живі діалоги з героями вибраної теми. Оповідь повинна бути не сухою газетною чи красназавчою, а саме художньою» [1, с. 3–4]. Характерними проявами нашої епохи є те, що «літературна творчість сьогодні не може бути вільна від впливу інформаційного потоку, проте вона також захищається від нього тим, що концентрує увагу на певних локусах...» [4, с. 28]. Продукуючи власні моделі наративу у проміжній ніші між художньою і документальною літературою, автори не намагаються досягнути єдиної форми. Аксиомою для письменника є прийом «занурення» в тему, адже від цього залежить емоційна наснаженість оповіді та рівень достовірності пережитого досвіду.

Слушною є думка С. Філоненко, що «популярні документальні жанри можуть первісно існувати як частина медіа-тексту і лише згодом групуватися, оформлятися як цілісні художньо-літературні тексти» [6, с. 346]. Американські письменники (Т. Капоте, Н. Мейлер, Х. Томпсон) створювали власні прийоми новожурналістських текстів. Сьогодні виробляють упізнавану техніку «нового журналізму» письменники слов'янського походження С. Алексієвич і Р. Капусцінський.

Українські письменники неоднаково використовують художні прийомами, зокрема А. Бондар, Н. Гуменюк, Д. Казанський, І. Карпа, Є. Кононенко, О. Криштопа, Г. Пагутяк, С. Пиркало, А. Чапай, Х. Шевчук-Старецька, О. Яремчук і ін., проте кожному вдається

протиставити художнє (крізь «я» оповідача) і документальне (свідчення, безпосередній опис) бачення епохи.

Художній репортаж базується на спостереженні автора за подією (ситуацією) крізь призму власного світогляду. Тексти художніх репортажів виникають спорадично, але претендують на увагу серйозних читачів. Характерними прийомами розкриття змісту в художньому репортажі є перемишування засобів літератури, зокрема «... метафоричності, деталізації, суб'єктивності та домінування авторського «я», з одного боку, та використання журналістики з її документалізмом, фактажем, достовірністю в поданні інформації тощо» [2, с. 187].

Отже, художній репортаж – унікальний жанр в українській літературі ХХІ ст., враховуючи його особливості. У центрі уваги – оповідач і факти, які він достовірно віддзеркалює за допомогою художніх прийомів і засобів. Художній репортаж потребує ґрунтового та вичерпного вивчення.

Література:

1. Белей Л. Вступне слово. *Veni, vidi, scripsi: Світ у масштабі українського репортажу*. Київ : Темпора, 2013. С. 1–5.
2. Каленюк І. «Новий журналізм» як літературознавче явище. *Актуальні проблеми сучасної іноземної філології: студентський науковий вісник*. Рівне : РДГУ, 2017. С. 184–188.
3. Колінько О. Нон-фікшн як особливий феномен сучасної белетристики. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Одеса : МГУ, 2016. № 24. Т. 2. С. 74–77.
4. Поліщук Я. Гібридна топографія. Місця й не-місця в сучасній українській літературі. Чернівці : Книги – ХХІ, 2018. 272 с.

5. Титаренко М. Американський новий журналізм : Terra In/cognita. URL : <https://www.mediakrytyka.info/za-scho-krytykuyut-media/amerykanskyu-povu-zhurnalizm-terra-incognita.html> (дата звернення : 02.05.2020).
6. Філоненко С. Масова література в Україні : дискурс / гендр / жанр : монографія. Донецьк : ЛАНДОН–XXI, 2011. 432 с.

ПРОБЛЕМА СУРЖИКУ В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

Менделюк Т. М.,

викладач української мови та літератури

Любешівський технічний коледж

Луцького національного технічного університету

сmt. Любешів, Україна

Проблема суржику була болючою для української інтелігенції здавна, але стала полем для наукового аналізу вже в новітні часи. Феномен суржику є предметом рефлексії і для пересічних носіїв мови – звичайно цей різновид мовлення фіксується мовцями під назвою змішана мова, російсько-українська, суржик і оцінюється як некультурне мовлення.

Великий тлумачний словник української мови фіксує слово суржик у двох значеннях: «1. Суміш зерна пшениці й жита, жита й ячменю, ячменю й вівса і т. ін.; борошно з такої суміші; 2. Елементи двох або кількох мов, об'єднані штучно, без додержання норм літературної мови; нечиста мова» [1, с. 1416].

Питання генези суржику відстежують до часів Г. Сковороди та

І. Котляревського; загалом же суржик пов'язують з періодом радянської русифікації. Суржик найчастіше кваліфікується як покруч,

«кровозмісне дитя двомовності», пов'язується з феноменом недовченого вискочки [2, с. 83].

Дослідник О. Тараненко зазначає, що «носії суржику намагається максимально наблизити свою мову до російської, що виявляється передусім на лексичному рівні, а неповне збереження в його мовленні української основи, зокрема на фонетичному й морфологічному рівнях пояснюється недостатнім володінням мовця російською мовою» [6, с. 18].

Зразки такої мовної мішанини, як зауважує Масенко, становили об'єкт пародіювання в українській літературі з появи перших же творів, написаних живою народною мовою. Наводить приклад: «промова «філозопа» над убитим Паллантом із шостої частини поеми Івана Котляревського «Енеїда»:

Тоді якийсь їх філозоп
Хотів сказати надгробне слово,
Та збився і почухав лоб,
Сказав: «Се мертвий і не дишить,
Не видить, то єсть, і не слишить,
Сй, сй! Уви! Он мертв, амінь!» [4, 15]

Штучне мішане мовлення представників сільського чиновництва, відтворено у прозі Григорія Квітки-Основ'яненка. Суржилом «розмовляє» й землячок з циновими гудзиками у поеми Тараса Шевченка «Сон».

XXI століття – час прогресу, але чи змінилася мовна ситуація в Україні?

Згідно з аналітичним оглядом «Становище української мови в Україні в 2019 році», «46 % українців спілкуються вдома завжди або переважно українською мовою, 28 % – російською мовою. Частка української мови в прайм-тайм провідних телеканалів за рік зменшилася із 64 % до 40 %, а російської – зросла із 7 % до 27 %. Зазначається, що решту часу займають двомовні російсько-українські програми».

Русизми набули ознак традиційних елементів української мови, особливо у сфері ЗМІ.

Причини передусім історичні: витіснення української мови з багатьох сфер публічного спілкування призводило до нехтування її функціональними можливостями, до «завмирання» багатьох природних форм вираження, на зміну яким за умов потужного тиску зросійщення приходили форми спотворені, аж до суржику; «Державна машина стала вимагати вживання певних форм і забороняла вживати інші. Заборонялося вживати питомі українські форми – такі, як «просвіта», «живе срібло», «гедзь» тощо. Натомість вимагалось вживати форми, штучно скопійовані з російської мови. За останні роки українська мова «збагатилася» такими перлами: «блискавковідвід», «гірничорятувальний», «лікарняний лист», «марнославодство», «мовленневий етикет», «община», «площа січіння», «показання свідків», «правляча верхівка», «променепереломлюваний», «швидкопсувний» тощо» [3, с. 200].

Сухомлин О. у статті «Проблеми суржику у контексті мовної толерантності журналіста» зауважує, що київське урбаністичне середовище створює психологічно комфортні умови для російськомовної частини населення і дискомфортні для тих, хто зберігає вірність рідній мові. «Говорити українською в усіх ситуаціях міських контактів означає повсякчас долати опір мовного середовища. Можна сказати, що мовно-культурна атмосфера наших міст зробила російську мовою пристосування, а українську – мовою протистояння» [5, с. 285].

Розмірковуючи над шляхами вирішення окресленої проблеми в мовному просторі України, слід зазначити, що це процес повільний, що може тривати не один десяток років. Мовна політика держави має не тільки вимагати використання виключно державної мови, а зосередити увагу на проблемі суржику, тобто наголошувати на використанні саме літературної мови.

В Україні правильну, чисту українську мову ми чуємо з уст письменників, учених-філологів, артистів тощо. Громадяни України, що не володіють українською літературною мовою, вживають російські слова, вважаючи при цьому, що це її літературні форми. Саме в цьому полягає основна проблема, яку несе суржик у мовно-суспільний простір українців

Як Україні подолати страшну мовну ситуацію?

Створення лінгвістами-викладачами навчальних посібників має допомогти учням, студентам і всім небайдужим оволодіти нормами української літературної мови, підвищити рівень мовленнєвої культури. Серед таких книжок і сьогодні заслуговує на увагу посібник за редакцією О. А. Сербенської «Антисуржик», підручник О. Д. Пономарева «Культура слова: мовностилістичні поради», який уже неодноразово перевидавався.

Варто згадати про проєкт у мережі Інтернет, що має назву «Мова – ДНК нації». Він представлений у вигляді інтернет-сайту – ukr-mova.in.ua, на якому розміщена численна кількість цікавих веселих зображень, які демонструють частотні помилки у мовленні сучасних українців.

Важливими є проєкти «Урок української мови» та «Лайфхак українською» і експрес – уроки О. Авраменка. Вони подають в науковому стилі теорію з української мови і пояснюють правила української мови, допомагають розібратись зі складними випадками перекладу, використання слів тощо. Отже, мовлення великої частини українців позбавлене грамотності, оскільки використання суржиків – це не літературний варіант мови, що порушує літературні норми та негативно впливає на соціум, мовлення та мислення людини. Шляхом боротьби з суржиком є підвищення рівня індивідуальної освідченості і культури загалом. В сфері державної політики має впроваджуватись престижність і цінність спілкування українською.

Література:

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К., Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005.
2. Дудко Д. М. Мова Григорія Сковороди і феномен «суржика» // Багаліївські читання в НУА: Зб. наук. праць. – Харків, 2006. – Ч. 7. – С. 82–85.
3. Караванський С. Пошук українського слова, або Боротьба за національне «я». – К.: Видавничий центр «Академія», 2001.
4. Масенко Л. Суржик: між мовою і язиком / Масенко Л. – 2-ге вид., зі змінами і допов. – К.: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2019.
5. Сухомлин О. Проблеми суржику у контексті мовної толерантності журналіста / Сухомлин О // Вісник Львівського університету. – 2009. – Вип. 32. – С. 282-291.
6. Тараненко О. О. Українсько-російський суржик: статус, тенденції, оцінки, прогнози. / О. О. Тараненко. // Мовознавство. – 2008. – № 1. – С. 14-30.

LANGUAGE DISPERSION AS A MODERN PHENOMENON OF MULTI-LANGUAGE CULTURE OF COMMUNICATION

*Narodovska O. M.,
Lecturer of the Department of the English
Language of Humanities Orientation № 3
National Technical University of Ukraine
“Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute”
Kyiv, Ukraine*

Introductions. In the modern world where multilingualism or slang dominates, which combines several languages, it became quite natural to perceive the phenomenon not through the prism of its name, but with the help of the language by which this phenomenon was called. Despite the fact that when forming a new intercultural space, scientists and entrepreneurs try to name new ideas, phenomena and inventions based on international relations and English language, the difference in the expressive capabilities of different languages becomes more evident, which is rather a cultural coloring and national treasure. Thus, in an effort to unify and simplify the world around us, modern intercultural linguistics has faced a new phenomenon as linguistic dispersion.

The aim. This article will help you to understand the phenomenon of linguistic dispersion by itself, its manifestations at different levels and the direct impact on both the wearer and those around you who perceive this bearer of people.

Results and discussion. First of all, it is needed to look at the very concept of variance which we call dispersion. This concept is extremely mathematical and structured. It is particularly well suited to the structure of English language which is taken as the basis of this analysis as it is one of the most structured foreign languages.

The variance is the average square of the deviations of the individual values of the attribute from their average value and is calculated by the formulas of simple and weighted variances (depending on the source data).

In linguistic terms, this phenomenon represents the whole variety of pop-up associations in your imagination when you name a certain object or phenomenon. It becomes obvious by the difference between the reactions of carriers of various markers, such as: age, nationality, religion, education, etc. Being native speakers of different languages, but initially having fundamental knowledge of another language as a second or foreign, these people will have a

number of serious differences in the perception and transmission of information from and to the world around them.

Along with the study of the variation of the trait throughout the entire population as a whole, it is often necessary to trace the quantitative changes of the trait by the groups into which the population is divided, as well as between groups. This study of variation is achieved by calculating and analyzing different types of variance.

The dispersion is general, intergroup and intragroup [1].

In forming the message that will be laid down in the delivered message, many factors take part whose quantity are the basis for the appearance of such a fact as variance, but this is not limited to so much as it includes: the relationship between the native languages of the participants in the future dialogue and personal worldviews and the same indicators that are the same for the speaker – the listener, which itself plays an important role at the final result.

Considering the dispersion in general - it is the language barrier that becomes obvious. People are afraid of picking up the wrong words or make trivial mistakes in grammar, which is not a big problem for a person to perceive at about the same level of language proficiency. But sometimes it can make serious comic misunderstandings. A much more interesting case occurs when people talk about concepts whose customs and phenomena cannot be called or described in words from a foreign language and which sometimes even have no verbal or phrasal counterpart. Very often, cultural differences make it difficult for us to explain to our dialogue partner why things are that way.

In attempts to convey at least a distant idea (for example, why did people jump over the fire at Ivan Kupala or drink beer at the October festival), we resort to a number of simplified phrases about generalized phrases in order to avoid going deeper into historical or linguistic sources and to describe the phenomenon and its essence as closely as possible. That is the way we consciously resort to dispersion since our partner is not able to present such a

phenomenon and receives only a general image that is extremely distant from the real picture for understanding.

Mentioning intragroup variance it is easier to turn to jargon and everyday issues. There are often moments when it is precisely the differences in vocabulary and in local or high-literary vocabulary that create an obstacle to mutual understanding. Even if the opponent has deep enough linguistic knowledge to quickly analyze the semantics or structure of the word in order to narrow down the options for its possible translations, there are a number of words that, even with the correct understanding, it is almost impossible to define verbally in another language. Especially if it is typical for the jargon of lawyers or programmers [2].

Intergroup dispersion can be represented by the example of translation variance based on the principle of harmony. In the literature it is critical to have a recognizable syllable. Both in prose and in poetry. Translators put in a lot of effort so that the translation could be as accurate as possible but at the same time did not violate the structure of the text, its perception by native speakers of another language and the artistic value of displaying the world.

Conclusions. The mathematical properties of dispersion are based on methods that simplify its calculation. For example, the dispersion calculation by the method of moments or the method of counting from a conditional zero is used in variational series with equal intervals.

We can apply the same theory to linguistic variance which has a certain translation standard for other languages as an indicator of "zero". Or a possible variation in the perception and expression of one phrase in the contexts of another language. For an example - ask to name the speaker of another language all possible variants of the translation "go" [3].

Unfortunately, the phenomenon of linguistic dispersion is not well understood at this stage and requires a more fundamental consideration.

References:

1. Types of dispersion by URL supported: <https://math.semestr.ru/group/types-variances.php>
2. Kharitonova E. V. 2010. Dialiktika perevodcheskih strategiy: perevodnaya dispersiya vs perevodnaya konvergencia. Vestnik VGY. Seriya: Lingvistica i mezhkulturnaya komunikaciya. № 2. p.196-199.
3. Chykovsky K. I. 2008. Vusokoe iskusstvo: printsupu hudozhestvennogo perevoda. SPb:Avalon.

ЗАПОЗИЧЕННЯ ЯК ЧИННИК ЗБАГАЧЕННЯ СЛОВНИКОВОГО СКЛАДУ ФРАНЦУЗЬКОЇ МОВИ (НА МАТЕРІАЛІ НАУКОВО- ПОПУЛЯРНИХ ТЕКСТІВ)

Трішкова А. В.,

студентка факультету лінгвістики

Національний технічний університет України

«Київський політехнічний інститут

імені Ігоря Сікорського»

м. Київ, Україна

У сучасному мовознавстві дослідники приділяють все більше уваги вивченню питання запозичень. Відомим фактом є те, що лексичні запозичення (далі – ЛЗ) вважаються одним із головних способів поповнення словникового складу певної мови від самого початку її існування і аж до тепер. Можна сказати, що це своєрідний обмін мов в певній галузі, який виникає завдяки взаємовідносинам між різними народами. Важливим залишається питання імплементації запозичень та їх асиміляція у науково-популярних текстах.

Актуальність обраної теми визначається інтенсивністю сучасних лінгвістичних досліджень й обумовлена постійним поповненням новими лексемами словникового складу французької мови у науково-популярних текстах.

Мета дослідження полягає у вивченні лексичних запозичень та їхнього впливу на розширення словникового складу французької мови на прикладі науково-популярних статей.

Предметом дослідження є словниковий склад мови, словникові зміни, певна послідовність його поповнення та збагачення, що визначають розвиток лексичної системи французької мови.

Об'єктом дослідження слугують запозичення у словниковому складі французької мови, їх роль та вплив на французьку мову.

Коли йде мова про ЛЗ, ми, як правило, посилаємося на слово чи вираз, які мовець чи спільнота запозичує з мови іншої мовної спільноти, не переходячи до перекладу, при цьому іноді адаптуючи запозичення до фонетичних, морфологічних та синтаксичних правил цільової мови.

Говорячи про ЛЗ, доцільніше говорити про специфіку взаємодії двох мов, причини появи запозичених слів у мові-реципієнті, роль та місце цих запозичень у її лексичній системі, а також етапи асиміляції та ступені адаптації запозиченої лексики [1, с. 20].

Автори французького словника Le Grand Robert зазначають: «запозичення – це акт, за яким до певної мови приєднується іноземний елемент, а саме лексична чи термінологічна одиниця з іншої мови» [3, с. 318].

Поza як французька мова походить від латини, зв'язок французької мови та латини ніколи не припинявся. Французька мова протягом багатьох століть запозичувала з латини лексеми задля оновлення та розширення словникового складу своєї мови. Характерною особливістю таких запозичень є поєднання коренів латинських та

старогрецьких слів, що зумовило утворення слів-гібридів. Тобто класичні основи, сполучаючись з мовою, утворюють лексеми гібридного типу.

Аналізуючи науково-популярні тексти, ми відмітили велику кількість слів, утворених шляхом запозичення латинський коренів. Прикладом, слово *froid*, основою для появи якого став латинський корінь *frig* від *frigidus* та має низку похідних від нього слів, як: *froideur*, *froidure*, *froidement*. Крім того, під час аналізу французьких науково-популярних текстів, було встановлено, що використовується низка інших термінів від кореня *frig* у нових значеннях. До прикладу, слово *frigide* – холодний, черствий (коли йдеться про почуття); *frigo* – заморожене м'ясо, холоднеча, холодильник; *avoir frigo* – змерзнути, *frigidaire*, *frigorifique* – охолоджений, *frigorifier* – охолоджувати, а *frigoriste* – людина, що ремонтує холодильну техніку.

На основі грецьких запозичень виникла велика кількість слів-гібридів у французькій мові. Наприклад: поєднання грецького префіксу *auto* і французького словосполучення *de soi-même* спричинило появу широко вживаного слова *automobile*.

Підсумовуючи, можемо стверджувати, що латинські й грецькі морфемі стали основою для створення нових слів та словосполучень, які активно вживаються й сьогодні, як в публіцистичному, науковому, так і в розмовному стилях мовлення.

Під час аналізу французьких науко-популярних статей ми знайшли невелику кількість слів іспанського походження, проте їх висвітлення є важливим для отримання результатів роботи. Можемо навести слова *camarade*, *embarcation*. Іменники, що мають закінчення «or» чи «o»: *cacao*, *guérillero* (*celui qui se bat dans une guérilla*).

Численними є слова із суфіксом «ille»: *banderille* (*petite lance ornée de rubans que le torero plante sur le garrot du taureau*), *jonquille*

(*narcisse printanier des prairies*), *vanille (gousse ou extrait de ce fruit)*, *mantille (écharpe de dentelle que les femmes portent sur la tête)*.

Італійська мова запозичує слова багатьом європейським мовам, зокрема французькій. Варто зазначити, що обидві мови походять з латини, через що фонетична асиміляція відбувається швидко, так що згодом важко ідентифікувати що певна лексема була запозичена з італійської.

Велика кількість слів, що запозичені з італійської, стосуються продовольчої сфери та пов'язані з їжею: *baguette – багет, brocoli – броколі, café – кафе, кава, espresso – еспресо, carafe – кувшин, panini – паніні*. Багато слів стосуються музичної сфери: *aria – арія, opera – опера, concert – концерт*.

Виявлено незначну кількість італізмів на позначення хімічних елементів: *bronze, drogue, granit, soude*. Щодо математичної сфери, термін *numéro* також походить з італійської мови. Словосполучення *chemin de fer*, запозичене з італійської, що в перекладі означає *залізниця*.

У науково-популярних текстах виявлено деякі запозичення з німецької мови, що пов'язані з хімічною сферою: *cobalt, pepsine, quartz, zinc*.

Як бачимо з прикладів, слова добре асимілювалися у французькій мові, як графічно, так і фонетично.

Важливо зауважити, що французькі науково-популярні тексти мають велику кількість слів, запозичених з арабської мови.

Необхідно зазначити, що арабська мова запозичила значну кількість слів, на позначення термінів у точних науках. Серед них ті, що стосуються математики: *algèbre, chiffre, quintal (cent kilogrammes), zéro*. Терміни, що пов'язані з хімією: *alchimie, alcool, benzène (essence), élixir, talc (silicate hydraté naturel de magnésium)*. Власне, сам термін «*chimie*» також запозичений з арабської.

Аналіз науково-популярних текстів дозволив нам виявити велику кількість цікавих прикладів французьких слів арабського походження. Так, французьке слово *arobase* утворилося від арабського слова *ar-rub`*, що мало значення «одиниця виміру» і згодом почало позначатись звичним для нас знаком «@» (собачка). Цікавим є термін *adobe*, який в перекладі означає *цеглина*, термін якого збігається з назвою американської компанії з розробки програмного забезпечення – «*Adobe Systems*». Запозичене слово *échec*, яке залежно від контексту може означати різні поняття: *шахи*, *невдача* або *аварійне припинення*, послугувало основою для утворення багатьох дієслівних виразів: *échec et mat* (*шах і мат*), *faire échec* (*завадити*), *tenir en échec* (*здійснювати супротив*). Так само і слово *hasard* (*qui veut dire chance*), яке згодом утворило відомий прислівниковий вислів *par hasard*.

Кількість англіцизмів у французькій мові зростає щороку. Сучасна французька мова має велику кількість запозичень з англійської, використання якої зросло протягом останніх п'ятдесяти років, що пов'язано з тим, що англійська мова є мовою економічних, політичних і військових галузей та слугує засобом зв'язку великих спеціалізованих областей науки і техніки, економіки та фінансів, спорту тощо [2].

У корпусі проаналізованих нами запозичень, значне місце займають терміни, що прийшли з англійської мови. Як відомо, вплив англійської на мову французьких науково-популярних текстів виявляється у калькуванні англо-американських конструкцій. Можемо навести такі приклади цього феномену:

- конструкції з інверсією: *France-Radio-Television*, а не *Radio-Television-Francaises*, *pass-temps* замість *le temps pass*, *cine-club* вместо *club du cinema*.
- розповсюдженість пасивних конструкцій та герундіальних зворотів. Наприклад: *l'étanchéité est assurée par le serrage* замість *le serrage assure*

l'étanchéité; le sociologue regardant la statistique замість *le sociologue qui regardait la statistique*;

- новотвори: *le jour d'avant* за зразком *the day before* замість *la veille*.

Застосовується значна кількість конотативних запозичень, тобто тих, що позначають поняття, яке має французьке найменування: *week – end (fin de la semaine), baby (bébé), nurse (bonne d'enfant), living room (salle de séjour), match (competition)*.

Отже, спираючись на проведені дослідження, можемо констатувати, що слова іншомовного походження займають значне місце в лексичному складі французької мови, зокрема у науково-популярних текстах.

Література:

1. Кромбет О. В. Фонографічна і семантична адаптації лексичних запозичень у французькій мові доби відродження (на матеріалі новел XVI століття). Київ : Вид. центр КНЛУ, 2011 – С. 20.
2. Français et anglicismes: quand le français se met à parler anglais URL: <http://www.slate.fr/story/69533/francais-anglais-angliscismes-francais> (дата звернення: 11.12.2019).
3. Mauffrey A. Grammaire française. Paris: Hachette. Classiques, 1985. 318 p.

INDIVIDUAL SPEECH STYLE AND STYLISTIC NORM IN THE MEDIA TEXT

Khavriuchenko L. L.,

Teacher of the Department of foreign languages of FIEaM

Kyiv National Economic University

Kyiv, Ukraine

Stylistic norms are associated with the text and basing on its functionalistic and genre affiliation. In the context of speech culture, the typology of norms, the observance of which ensures the pragmatic adequacy of the media text, representing by linguistic, or systemic, stylistic and communicative norms. The stylistic norm is qualified as “the correspondence of the text (relating to a particular genre, functional variety, subsystem of the literary language) prevailing in a given culture and the standard that is currently socially accepted” [1, p. 125]. Traditionally, the preparation of the text involved bringing the text in line with the language norm, i.e. to correct speech errors. Often, stylistic errors were out of great attention, based on violation of the stylistic norms of the organization of the text, as well as communicative, covering different aspects of communication.

We can say that the culture of speech is an estimated discipline, since it considers speech facts from the standpoint of the degree of their normalization (as far as they are acceptable from the point of view of speech norms), accuracy, semantic relevance of use in a given speech situation, context. For the culture of speech, expressiveness, clarity of presentation are of fundamental importance. Thus, the range of studies of the media text in the field of speech culture involves a wide and comprehensive coverage of the modern linguistic life of society. Compared with linguistic, stylistic norms are not limited to the problem of choosing and using linguistic means in the text: they cover not only verbal, but also thematic, and actually text components

According to V. G. Kostomarov, today “linguistic taste is formed in a rather dramatic clash of different flows, which, of course, reflects the general chaos and the search for new values in the context of democratization and freedom, bordering on permissiveness” [2, p. 37]. Violation of stylistic norms entails the appearance of stylistic errors that signal the unjustified goals of the statement to blur the boundaries of the functional style in which communication takes place. As a result, there is a mismatch of the way of expression to the

subject of speech and the communication situation, given by the style of the text. In the case of media text, its conformity with the style concept of the publication is also of great importance. If the publication cares about the quality of its texts, then the concept rather rigidly determines its speech appearance.. Stylistic defects or stylistic failures often arise due to poor knowledge of the resources of the literary language, as well as due to the insufficiently developed skills of communicants to express their thoughts at ease, fully, concisely. Often, especially in press materials, stylistic errors appear due to the inability to adapt, adapt a foreign element to the requirements of a journalistic style, as a rule, a journalist mechanically transfers it to his text from another sphere of communication, which has a different media from SSV (structural-style vector , according to Kostomarov V. G.).

The adaptation of a foreign text to the tasks of the media is fraught with certain difficulties. The fact is that, endowing scientific, official-business information and conversational elements with an acting function, a journalist needs to carry out a number of modification operations. At the same time, the literary and artistic style serves as a kind of source for replenishing figurative-visual means for media text.

As for the scientific style, this foreign-style information, getting into the media texts on the basis of the precedent principle, actualizes subjective-personal values, coordinates the fact in time and space, reveals applied meaning,. Official business information modifies in the media text to attract the attention of a mass audience and emotionally influences it. Fact-comment-forecast-assessment - this is the chain of the official business text in the media.

“However, perhaps only the Internet, and quite artificially (yet?). Creates real conditions for direct communication: Internet chats approaching their own spoken texts still differ in many ways from live personal communication (studying their differences is an urgent task contemporary style). We are clearly faced with new stylistic phenomena that remove the

contrast between oral and written, monologic and dialogical forms of speech, even prosaic and poetic (especially song) forms, and thereby destroy the great Chinese wall between colloquial and book texts "[3, p. 203]. The main feature and strength of the language of the media is that, simulating reality, it hides its conventions, while the book seems to be proud of its flawed, but sophisticated artificiality, contrasting itself with uncouth living sound communication. There is a long tradition of equating the language of the media with the language of journalism, regarding it as one of the five functional styles. The practice of studying the language of the media has shown that this is quite acceptable and gives good results. All these media texts are combined by an important functional property: these are texts intended for a mass audience and distributed through the media system.

Individual speech style is one of the central categories of the media speech system. For the consumer of speech production, a vivid speech personality in itself is of interest, regardless of its belonging to a particular professional activity. Genuine journalistic creativity is not possible without an individual style. Even a new nomination for a media event has appeared - an event enriched by the attitude towards it. The close attention of journalists to the presentation form, a creative and active approach to language resources, including stylistic ones, leads to the fact that the expressive component of the media text acquires intellectual tension and becomes a carrier of information that can form a meaningful outline of a statement.

This "reconciles" the difference between language units in the opposition of information – impact. Some researchers believe that journalists, switching their attention and the reader's attention from the event to the code (language) and its stylistic capabilities, communicate an aesthetic function to the media text (like an art text).

The stylistic norm in the media text obeying a number of extra linguistic factors: the nature of the genre (informational, analytical, artistic and

journalistic), the constructive principle (combination of expression and standard), the object of description, the appeal to a certain category of readers, the type of publication.

All this is combined by the individual style of writing of the author-journalist. Moreover, the nature of the media text is secondary: the use of a “foreign word”, often representing foreign-style material (scientific, official-business, artistic, colloquial), a reference to a case law is one of its constitutive features. The source text is subject to varying degrees of interference from the creator of the new text and plays a different meaning-forming role in the latter: they speak, in fact, of quotation, retelling, interpretation, review, parody. The “defenselessness” of pretext before copyright arbitrariness becomes an ethical issue. Stylistic norms determine the choice of means and their organization in the text; therefore, the scope of the stylistic norm is text.

The connection of stylistic norms with the text is in the fact that the internal division of stylistic norms can be based on the functional-stylistic classification of texts, on their genre differences. As for the media texts, it is necessary to take into account their extremely diverse, multi-aspect and multi-faceted style differentiation.

References:

1. Vinogradov S. I. Normative and communicative-pragmatic aspects of speech culture // *Speech culture and communication efficiency*. M., 1996.
2. Kostomarov V. G. *Language taste of the era*. SPb., 1999.
3. Kostomarov V. G. *Our language is in action*. M., 2005.

ЮРИДИЧНІ НАУКИ

CLASSIFICATION OF FORMS OF CONSCIOUSNESS AND THEIR CHARACTERISTICS

Verbinets V. E.,

Student of the Faculty of Law

National Aviation University

Kyiv, Ukraine

Myronets O. M.,

Candidate of Juridical Sciences,

Senior Lecturer of the Department of

Constitutional and Administrative Law

National Aviation University

Kyiv, Ukraine

A phenomenon such as consciousness is quite complex in its structure, features and types and can be classified by several criteria: by subjects of justice (depending on whose interests, views, ideas and emotions are concerned) and by depth of awareness and the reflection of legal reality (given the level of understanding by members of society of the need for the establishment, operation and development of law).

1) By subjects (carriers) of consciousness:

- a) individual – the set of legal views, feelings of a particular individual;
- b) group – expresses the attitude to law, legal phenomena, their assessment by social groups, formal and informal groups, reflects their common interests and needs;

c) public – expresses the attitude to the rights of the whole society, reflects its interests [1, p. 465].

The group consciousness must be distinguished from the mass, which is characteristic of unstable, temporary groups of people (demonstrations, strikes). The concept of "social consciousness" is used to characterize macro-collectives (population of the country, historical epoch). An extremely important form of reflection of legal phenomena is the system of law, legislation and by-laws. Very few specialists attribute this system to the structural part of social justice. At the same time, the system of law and legislation is the result of the functioning of public justice, its subjects. There is a close relationship between social justice, the system of law and law, since the subjects of public justice must know and respect the existing system of law and law. The essence of social justice is reduced to legal knowledge and reflection of political, economic and social laws of development of civil society and the state, their registration in the system of the current law and legislation [2, p. 498].

1) Depth of legal reality:

a) Everyday consciousness – inherent in the majority of members of society, is formed on the basis of everyday life of citizens in the field of legal regulation.

b) Professional consciousness – drawn up in the course of special training, in the course of legal activity (legal consciousness of lawyers).

c) Scientific consciousness – characteristic of researchers, scholars engaged in the issues of legal regulation of social relations (jurisprudence) [3, p. 429].

Everyday consciousness is characteristic of all citizens, because every citizen knows that there is a constitution, laws. Everyone somehow treats them and so on. At the same time, the relationship between professional and scientific justice is quite interesting. Some researchers believe that professional

justice occupies a subordinate place compared to the scientific one, just as everyday consciousness is a subordinate one compared to a professional one. From the outside, it looks like this: everyday routine turns into a professional one, which, in turn, turns into a scientific one. Another point of view of scientists is that professional and scientific legal consciousness are absolutely equal types of justice and everyday consciousness can turn into professional as well as scientific. This is due to the fact that professional legal consciousness is the legal consciousness of practitioners, and scientific is the legal consciousness of legal scholars engaged in scientific research. Of course, sometimes a professional lawyer becomes a scientist, but that does not mean that his or her legal consciousness automatically becomes scientific: after all, his mentality tends not to scientific research but to practical activity. In other words, scientific justice is characterized by a certain abstract-theoretical orientation, while the professional one is purely practical [3, p. 430].

Thus, legal consciousness is clearly and specifically classified according to the criterion of its carriers and the level of awareness of the need for law. Each species is distinct: it characterizes an individual or a group of individuals, people practicing law, research in law, or an average member of society engaged in another field. However, none of these types are fully autonomous, they are interconnected, enabling each to develop with the help of the other.

References

1. Skakun O. F. Theory of State and Law: Textbook / Trans. from Rus. Kharkiv: Consum, 2001. 656 p.
2. Kelman M. S., Murashin A. G. General theory of state and law: A textbook. Kiev: Condor, 2005. 609 p.
3. Sukhonos V. V. Theory of State and Law: A textbook. Sumy: University Book, 2014. 544 p.

**ФІЗИЧНИЙ ТА ПСИХІЧНИЙ ПРИМУС ЯК КВАЛІФІКУЮЧА
ОЗНАКА КОНТРАБАНДИ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ
ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН, ЇХ АНАЛОГІВ ТА ПРЕКУРСОРІВ
АБО ФАЛЬСИФІКОВАНИХ ЛІКАРСЬКИХ ЗАСОБІВ**

Козярук О. О.,

аспірант кафедри кримінального права та процесу

Хмельницький університет управління та права

ім. Леоніда Юзькова

м. Хмельницький, Україна

У чинному кримінальному законодавстві України фізичний та психічний примус як кримінально-правова категорія знаходить різноманітне відображення, оскільки характеризується як обставина, що виключає злочинність діяння, обставина, що пом'якшує покарання, прояв суспільно-небезпечної дії (бездіяльності) як ознаки об'єктивної сторони складу злочину, як характеристика способу вчинення злочину.

Однак, сьогодні залишається чимало відкритих питань щодо правової природи фізичного та психічного примусу, зокрема як кваліфікуючої ознаки за ст. 305 КК України. Метою даного дослідження є встановити правову природу фізичного та психічного примусу як кваліфікуючої ознаки об'єктивної сторони при вчиненні контрабанди наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів.

Як відомо, окрім активної дії, контрабанда наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів може бути вчинена у вигляді бездіяльності (наприклад, працівника митного органу).

На думку О. В. Ус, *бездіяльність* – це передбачена кримінальним законом суспільно небезпечна, конкретна, свідома, вольова, пасивна поведінка суб'єкта, яка полягає у невиконанні ним тих дій, які суб'єкт зобов'язаний був і реально міг вчинити в конкретній обстановці, щоб перешкодити настанню суспільно небезпечного наслідку [1, с. 171-175].

Специфіка бездіяльності визначає й особливості її кваліфікації, а саме необхідно встановити наявність у особи:

- а) *спеціального обов'язку* вчинити активні дії, якими було б відвернуто настання суспільно небезпечного наслідку. Такий обов'язок випливає з вимог кримінального закону, вимог нормативно-правових та локальних актів;
- б) *реальної можливості* у даній конкретній ситуації вчинити відповідні активні дії і запобігти настанню суспільно небезпечного наслідку (наслідків) [2, с. 176].

У нашому випадку, характеризуючи об'єктивну сторону складу злочину, передбаченого ст. 305 КК України, злочинна бездіяльність може проявлятися, наприклад, у вигляді бездіяльності (сприяння організованій злочинній групі) *працівника митного органу*, який у силу тих чи інших обставин, не виконав покладені на нього обов'язки.

На нашу думку, оскільки участь контролюючих органів із використанням свого службового становища утворює високий ступінь суспільної небезпеки, впливає на рівень поінформованості злочинних елементів, сприяє спрощеній системі потрапляння на територію України небезпечних наркотичних речовин, пропонуємо внести деякі зміни до чинної норми, які ми розглянемо нижче.

Так, на думку О. М. Храмцова, *фізичний та психічний примус* визнається як самостійна обставина, що виключає злочинність діяння. Така позиція законодавця, з одного боку, є достатньо обґрунтованою та обумовленою сучасним розвитком суспільства, а з іншого –

характеризується недостатньою розробленістю відповідних кримінально-правових норм, що призводить до труднощів кваліфікації протиправної поведінки та вирішення питання про притягнення чи звільнення осіб від кримінальної відповідальності [3, с. 162-163].

Ч. 1 ст. 40 КК України визначає, що не є злочином дія або бездіяльність, яка заподіяла шкоду правоохоронюваним інтересам, вчинена під безпосереднім впливом фізичного примусу, внаслідок якого особа не могла керувати своїми вчинками. Ч. 2 цієї статті вказує на другий вид примусу – психічний. Під фізичним примусом розуміється протиправний фізичний вплив, а під психічним - погроза застосування до особи фізичного насильства або заподіяння матеріальної або моральної шкоди [4, с. 80].

В. В. Іванова вказує, що «примус – це вплив на особу проти її волі, який обмежує свободу вибору поведінки, що має на меті змусити діяти відповідно волі того, хто примушує» [5, с. 7-9].

Слід зазначити, що кримінальне законодавство країн світу по-різному відноситься до фізичного та психічного примусу як обставини, що виключає злочинність діяння.

В деяких зарубіжних країнах кримінальне законодавство передбачає примус як обставину, що виключає злочинність діяння, але спеціально не розрізняє фізичний або психічний примус. Так, згідно зі ст. 122-2 КК Франції не підлягає кримінальній відповідальності особа, яка діяла під впливом сили або примусу, які вона не могла перебороти [6, с. 37]. Тобто, термінологічно не розрізняються фізичний та психічний примус.

Подібний підхід існує і в кримінальному законодавстві Аргентини. Згідно зі ст. 34, не підлягає кримінальній відповідальності той, хто був змушений діяти в результаті застосування до нього непереборної

фізичної сили або погрози застосування тяжкої та неминучої шкоди [7, с. 52].

Так, згідно з п. 6 ст. 21 КК Іспанії, не підлягає кримінальній відповідальності особа, яка діяла в стані сильного страху [8, с. 132]. Такий страх може бути викликаний і фізичним та психічним насильством, які застосовуються до потерпілого.

У нашому випадку доцільно зауважити, що злочин, передбачений ст. 305 КК України може також вчинятись під дією фізичного та психічного примусу, наприклад, коли до працівника митниці або членів його сім'ї застосовуються погрози або безпосередній фізичний вплив з боку представників кримінальних структур. Вищевказані ознаки не відображаються у нормі чинного КК України, проте, якщо проаналізувати кримінальне законодавство деяких країн СНД, яке є схожим до вітчизняного, то можна дійти до раціонального висновку.

Так, у КК Російської Федерації найбільший інтерес із точки зору порівняльного дослідження має ст. 188, якою передбачена кримінальна відповідальність за вчинення контрабанди. Кваліфікуючими ознаками відповідно до частин 3, 4 КК РФ є вчинення діяння, передбаченого частинами 1 або 2 цієї статті: *1) службовою особою з використанням свого службового становища; 2) із застосуванням насильства до особи, яка здійснює митний контроль* (ч. 3); *3) вчинене організованою групою* (ч. 4) [9, с. 87].

Також, у КК Республіки Білорусь 1999 р. контрабанда, передбачена ст. 228 КК РБ. Відповідно до ч. 3 ст. 228 КК РБ кваліфікованими складами цього злочину є вчинення його: *групою осіб за попередньою змовою; особою, раніше судимою за контрабанду; службовою особою з використанням своїх службових повноважень; із застосуванням насильства до особи, яка здійснює митний контроль* [10, с. 134].

Враховуючи вищевикладене та продемонстрований зарубіжний досвід, важливо зазначити, що така кваліфікуюча ознака як застосування (чи погроза застосування) фізичного або психічного примусу до працівника митниці носить досить високий суспільно-небезпечний характер, оскільки представники кримінальних транснаціональних структур отримують вістря впливу на працівників митних органів для реалізації своєї протиправної діяльності.

З урахуванням вищеописаного, пропонуємо ч. 2 ст. 305 КК України викласти у такій редакції:

«2. Дії, передбачені частинами першою цієї статті, вчинені за попередньою змовою групою осіб, особою, раніше судимою за злочин, передбачений цією статтею; або вчинені із залученням неповнолітнього; службовою особою з використанням свого службового становища; із застосуванням до особи, яка здійснює митний контроль, насильства, що є небезпечним для життя та здоров'я в момент заподіяння, – карається...»

Література:

1. Ус О. В. Кваліфікація злочинів: сутність та поняття / О. В. Ус // Вісник Харків. нац. ун-ту ім. В. Н. Каразіна. Серія «Право». – Х.: ХНУ, 2014. – Вип. 17. – № 1106. – с. 171-175.
2. Дячук С. І. Виконання наказу чи розпорядження у кримінальному праві (основні поняття, проблеми кваліфікації, удосконалення законодавства) / С. І. Дячук. – Київ : Атіка, 2010. – 176 с.
3. Храмцов О. М. Фізичний або психічний примус як обставина, що виключає злочинність діяння (національний та міжнародний аспекти). Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. № 1062. Серія «ПРАВО». Випуск № 14, 2013. С. 162–163.

4. Конституція України : прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України від 28 червня 1996 р. – К., 1997. – 80 с.
5. Кримінальне право України: Загальна частина : підручник для студентів юрид. спец. вищ. закладів освіти / М. І. Бажанов, Ю. В. Баулін, В. І. Борисов та ін. ; за ред. професорів М. І. Бажанова, В. В. Сташиса, В. Я. Тація. Київ – Харків : Юрінком Інтер-Право, 2001. 416 с.
6. Уголовный кодекс Франции / науч. ред. Л. В. Головки, Н. Е. Крылова ; пер. с франц. и предисл. Н. Е. Крыловой. – СПб. : Изд-во «Юрид. центр Пресс», 2018. – 650 с.
7. Малиновский А. А. Сравнительное правоведение в сфере уголовного права. – М., 2002. – 376 с.
8. Уголовный кодекс Испании / под ред. и с предисл. Н. Ф. Кузнецовой, Ф. М. Решетникова. – М. : Изд-во «ЗЕРЦАЛО», 2018. – 218 с.
9. Уголовный кодекс Российской Федерации. – М., 2002. – 186 с.
10. Уголовный кодекс Республики Беларусь. – Мн., 2000. – 235 с.

ПРАВОВИЙ СТАТУС БІЖЕНЦІВ І ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ В КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

*Ласійчук І. Д.,
студентка юридичного факультету
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича
м. Чернівці, Україна*

На сьогоднішній день проблема правового статусу біженців та внутрішньо переміщених осіб є дуже актуальною, у зв'язку зі зростанням міграційних потоків та враховуючи обставини, які трапляються у світі.

Незалежно від цього кожна людина має право користуватися основними правами та свободами без будь-якої дискримінації. Адже права людини, за міжнародними стандартами, виступають як комплекс природних і непорушних свобод і юридичних можливостей, обумовлених фактом існування людини в суспільстві. Найвищою цінністю кожної держави визнається людина, її життя та здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека, а забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком кожної держави-учасниці Європейського Союзу.

Проблема біженців та внутрішньо переміщених осіб супроводжує Європу досить довгий час. Все частіші природні катастрофи, брак коштів, зростання цін, відсутність місця роботи, незмога придбати продукти харчування та речі першої необхідності, терористичні акти, нестабільність на політичній арені, збройні конфлікти – це ті обставини, які наводять страх, змушують осіб покидати своє місце проживання, рятуватися від цих обставин, щоб зберегти життя собі та рідним. Тому, на мою думку, увага до цієї категорії осіб є надзвичайно важливою. На міжнародній арені правовий статус біженців та внутрішньо переміщених осіб регулюють такі нормативно-правові акти: Конвенція про статус біженців 1951 р., Протокол щодо статусу біженців 1967 р., Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права 1966 р., Міжнародний пакт про цивільні та політичні права 1966 р., Європейська конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р.. Необхідно врахувати те, що захист внутрішньо переміщеної особи прав будується на загальних принципах і положеннях про права людини. Для захисту внутрішньо переміщених осіб у міжнародному праві не передбачено спеціальних актів, тому для захисту прав та інтересів даної категорії осіб варто користуватись законодавством країни внутрішньо переміщеної особи, а також загальними інструментами захисту прав людини.

Поняття «біженець» та «внутрішньо переміщена особа» не можна ототожнювати. Слід розрізнити особливості їхнього правового статусу. Варто зазначити, що біженець – це особа, яка через обґрунтовані побоювання стала жертвою переслідувань за ознакою расової належності, релігії, громадянства, належності до певної соціальної групи чи політичних поглядів знаходиться за межами країни своєї національної належності і не в змозі користуватися захистом цієї країни або не бажає користуватися таким захистом внаслідок таких побоювань; або, не маючи визначеного громадянства і знаходячись за межами країни свого колишнього місця проживання в результаті подібних подій, не може чи не бажає повернутися до неї внаслідок таких побоювань [2]. Щодо внутрішньо переміщених осіб, то це люди, які залишили свої домівки, рятуючись від небезпеки, але не перетнули міжнародний кордон, а залишились на території рідної країни. Тобто це людина, яку змусили залишити або покинути своє місце проживання у результаті або з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, тимчасової окупації, повсюдних проявів насильства, порушень прав людини та надзвичайних ситуацій природного чи техногенного характеру [5]. Внутрішньо переміщені особи перебувають під законним захистом свого уряду. Тобто, біженець – це особа, яка через зазначені причини залишила свою країну, а внутрішньо переміщена особа з схожих причин залишила свою домівку, але залишилася у межах державних кордонів своєї країни.

Інститут права притулку вперше виник у період Великої французької революції. На даний момент, відповідно до Загальної декларації прав людини, а саме статті 14, то вказується, що кожна людина має право шукати притулку від переслідування в інших країнах і користуватися цим притулком. Це право не може бути використано у разі переслідування, насправді заснованого на вчиненні не політичного

злочину, або діяння, що суперечить меті та принципам Організації Об'єднаних Націй [1].

Особистий статус біженця визначається законами країни його доміцилія або, якщо у нього такого немає, – законами країни його проживання. Кожна Договірна Держава надаватиме біженцям, які законно проживають на її території, право обирати місце проживання та вільно пересуватись в межах її території за умови дотримання всіх правил, які зазвичай застосовуються до іноземців за тих же обставин [2].

На статус біженця в ЄС може подати кожен незалежно від країни свого громадянства, якщо у своїй країні його громадянські права людини на спокійне, вільне і безпечне життя порушуються. Особа, яку визнано біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, має рівні з іншими громадянами права на: пересування, вільний вибір місця проживання, вільне залишення території України, крім обмежень, встановлених законом; працю; провадження підприємницької діяльності, не забороненої законом; охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування; відпочинок; освіту; свободу світогляду і віросповідання; направлення індивідуальних чи колективних письмових звернень або особисте звернення до органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб цих органів; володіння, користування і розпорядження своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності; оскарження до суду рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб; звернення за захистом своїх прав до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини; безоплатну правову допомогу в установленому порядку [4]. Відповідно до українського законодавства особа, яку визнано біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, має рівні з громадянами України права у шлюбних та сімейних відносинах. Особа, яку визнано біженцем або

особою, яка потребує додаткового захисту, має право на одержання грошової допомоги, пенсії та інших видів соціального забезпечення в порядку, встановленому законодавством України, та користування житлом, наданим у місці проживання. Особа, яку визнано біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, користується іншими правами і свободами, передбаченими Конституцією та законами України [4].

Щодо внутрішньо переміщених осіб, то важливою ознакою даної категорії осіб є те, що особи переміщені всередині країни є громадянами цієї країни. Особа набуває статусу внутрішньо переміщеної після одержання нею документа, що посвідчує факт внутрішнього переміщення. Для набуття цього статусу особа має звернутися до органу соціального захисту населення того регіону, куди вона прибула для постійного чи тимчасового перебування. Внутрішньо переміщена особа має право на: єдність родини; інформацію про долю та місцезнаходження зниклих членів сім'ї та близьких родичів; безпечні умови життя і здоров'я; створення належних умов для її постійного чи тимчасового проживання; оплату вартості комунальних послуг; сприяння у поверненні на попереднє місце проживання; забезпечення лікарськими засобами у випадках та порядку, визначених законодавством; надання необхідної медичної допомоги в державних та комунальних закладах охорони здоров'я; влаштування дітей у дошкільні та загальноосвітні навчальні заклади; отримання гуманітарної та благодійної допомоги тощо. Статус внутрішньо переміщеної особи може бути скасовано за таких підстав: особа подала заяву про відмову від довідки; скоїла злочин: дії, спрямовані на насильницьку зміну чи повалення конституційного ладу або на захоплення державної влади; повернулася до покинутого місця постійного проживання; виїхала на постійне місце проживання за кордон [5].

Ст. 55 Конституції України надає право громадянам звертатися до міжнародних механізмів захисту прав людини. Такі міждержавні органи

відрізняються тим, що вони створюються за взаємною згодою кількох держав, як правило, оформленою міжнародною угодою. До них належать постійні органи, що є частиною апарату ООН – Комісія ООН з прав людини та її експертний орган – Підкомітет по запобіганню дискримінації та захисту прав меншин, також Головні комітети Асамблеї, а також у її допоміжних органах, а також ряд інших спеціалізованих установ Організації Об'єднаних Націй (наприклад, у спеціальних комітетах з дискримінації, проти апартеїду тощо) [3, с. 107-109].

Отже, біженці та внутрішньо переміщені особи потребують особливого захисту. Це люди, які змушені були покинути свій дім через ряд обставин: військові конфлікти, природні катастрофи тощо. У міжнародному праві біженці – це люди, які перетнули кордон, у пошуках кращої долі, пошуку безпеки в іншій державі. А внутрішньо переміщені особи шукають кращі умови у власній країні, вони переміщені у середині країни свого проживання.

Література:

1. Загальна декларація прав людини від 10 грудня 1948 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015 .
2. Конвенція про статус біженців від 28 липня 1951 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_011 .
3. Проблеми прав біженців та виклики сучасності : навч. посіб. / А. Л. Свящук. – Харків : Вид-во, 2018. – 324 с.
4. Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту: Закон України від 08 липня 2011 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3671-17> .
5. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб: Закон України від 20.10.2014 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18> .

ВИЗНАННЯ ПРАВОЧИНУ НЕДІЙСНИМ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ НА ПРИКЛАДІ АНАЛІЗУ ФІКТИВНОГО ПРАВОЧИНУ

Пасічник І. О.,

студентка Полтавського юридичного інституту

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

м. Полтава, Україна

Аналіз цивільного законодавства дозволяє зробити висновок про те, що укладення договорів та інші правочини є основною підставою виникнення цивільних прав та обов'язків. Правочини в момент їх вчинення повинні відповідати визначеним законодавством вимогам, бо в протилежному випадку виникають підстави для визнання їх недійсними.

Ст. 234 Цивільного кодексу України від 16.01.2003 року (далі – ЦК України) передбачає, що фіктивні правочини вчиняються без наміру створення правових наслідків, які ними обумовлені [1].

На даний час актуальною є проблема визнання правочину недійсним саме з підстав його фіктивності. Зазначене питання в юридичній науці залишається малодослідженим та розглядалося у працях таких вчених: Рабінович Н. В. [2], Хімченко С. В. [3], Онишина Е. А. [4], Давидова І. В. [5] та інші.

Варто звернути увагу на головні ознаки фіктивних правочинів. Ними є свідома воля його вчинення, намір на введення протилежної сторони в оману в момент його укладення або до його вчинення, неправомірність його вчинення суб'єктом укладення (підставним підприємством / організацією), приховування його дійсної мети та справжніх намірів учасників правочину.

Як зазначає Рабінович Н. В., у фіктивних правочинах фактично є лише одне волевиявлення, в основі якого є воля здійснити цей правочин

тільки для вигляду. Оскільки вирішальне значення надається саме волі, наявність схожого «порожнього» волевиявлення жодної правової сили не може мати [2].

Не можна вважати правочин фіктивним у разі, якщо під час укладення правочину кожна із сторін має протиправну мету, але одна із сторін діяла лише для вигляду, а інша намагалася досягти правового результату [3]. Тобто, наявність умислу на укладення фіктивного договору у однієї сторони та його відсутність у іншого контрагента виключає можливість застосування наслідків укладення фіктивного правочину.

В учасників зазначених угод фактично відсутня воля, спрямована на їх виконання, тобто здійснення дій, спрямованих на досягнення певного правового результату. Відомий цивіліст Шершеневич Г.Ф. абсолютно точно відзначав: «Так як воля спрямована на юридичні наслідки, то, очевидно, не можна визнати наявність угоди там, де у чинного немає свідомості наслідків» [4].

Ст. 216 ЦК України встановлює правові наслідки укладення фіктивних правочинів. Ними є застосування двосторонньої реституції, тобто у разі визнання правочину недійсним сторони повертають одна одній у натурі те, що вони отримали внаслідок його укладення. Якщо ж повернення неможливе, тоді застосовується відшкодування за цінами, які існують в цей момент [1]. Як показує практика, укладаючи такі правочини, сторони не передають одна одній нічого, а відтак єдиним варіантом санкції для учасників є лише визнання його недійсним.

Тому, фіктивний правочин є недійсним, сторони тільки намагаються створити видимість його укладення. Форма посвідчення такого правочину не має значення. Підтвердження фіктивності правочину можливе усіма засобами доказування, що передбачені цивільним процесуальним законодавством [5].

З огляду на складність питання про визнання фіктивного правочину недійсним і з метою правильного та однакового застосування судами норм матеріального права, необхідним є проведення аналізу судової практики, викладеної у рішеннях Верховного Суду з досліджуваного питання.

Зокрема, у постанові Верховного суду України від 27.02.2020 року № 751/4731/17, по справі про визнання договору купівлі-продажу нерухомого майна недійсним, позивач мотивує касаційну скаргу тим, що зобов'язання за договором купівлі-продажу нерухомого майна від 21 жовтня 2015 року між ПАТ «Чернігівбуд» та ТОВ «АКТИВ-ОФІС БВ» виконані не були. Верховний Суд України роз'яснив, що для визнання правочину фіктивним варто встановити наявність умислу всіх сторін правочину. Суди повинні враховувати, що саме по собі невиконання правочину сторонами не означає, що укладено фіктивний правочин. Якщо сторонами не вчинено будь-яких дій на виконання такого правочину, суд ухвалює рішення про визнання правочину недійсним без застосування будь-яких наслідків. У тому разі, якщо на виконання правочину було передано майно, то такий правочин не може бути кваліфікований як фіктивний [6].

Отже, фіктивний правочин є проявом волевиявлення сторін, яке використовується для досягнення неправомірної вигоди. При укладенні такого правочину у сторін присутня тільки зовнішня видимість волевиявлення при фактичній відсутності волі відповідної укладеної угоди. Крім того, фіктивний правочин характеризується свідомим наміром щодо невиконання зобов'язань, передбачених правочином, наявністю таємної мети, яку сторони усвідомлюють в момент його укладання, а також недобросовісністю його сторін. Фіктивним може бути визнаний судом будь-який правочин, якщо він не має на меті встановлення правових наслідків. Укладення правочину, який за своїм

змістом суперечить вимогам закону, адже не спрямований на реальне настання обумовлених ним правових наслідків, є порушенням ч. ч. 1; 3 ст. 203 ЦК України, що є підставою для визнання його недійсним.

Література:

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України 18.12.2016 – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/435-15/conv/page>
2. Рабинович Н. В. Недействительность сделок и ее последствия. Л.: Изд-во Ленинградского университета. 1960. 171 с
3. Хімченко С. Загальні аспекти фіктивного правочину в цивільному праві [Електронний ресурс] / С. В. Хімченко. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: http://www.lvduvs.edu.ua/documents_pdf/visnyky/nvsy/01_2018/14.pdf.
4. Онишина Е. А. К вопросу о правовой природе мнимых и притворных сделок // Развитие общественных наук российскими студентами. 2017. № 3.
5. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/k-voprosu-o-pravovoy-prirode-nimyh-i-pritvornyh-sdelok>
6. Давидова І. Недійсність фіктивного правочину: загальна характеристика [Електронний ресурс] / І. В. Давидова // Юридичний науковий електронний журнал. – 2014. – Режим доступу до ресурсу: http://www.lsej.org.ua/6_2014/12.pdf.
7. Постанова від 27.02.2020 № 751/4731/17 по справі про визнання договору купівлі-продажу нерухомого майна недійсним Верховний Суд. Касаційний цивільний суд [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://verdictum.ligazakon.net/document/87985052?q>.

ПРАВОВА РЕГЛАМЕНТАЦІЯ ВВЕДЕННЯ НАДЗВИЧАЙНОЇ СИТУАЦІЇ В УКРАЇНІ

Славна О. В.,

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри конституційного права та прав людини

Національна академія внутрішніх справ

м. Київ, Україна

На долю нашої держави, починаючи з часів набуття незалежності та на протязі усіх років становлення України, як незалежної, демократичної, соціальної та правової держави, випали нелегкі випробування та часи занепаду. Починаючи з 2014 року Україна перебуває в постійній боротьбі за територіальну цілісність, незалежність та утвердження прав і свобод людини і громадянина. На ряду з економічною кризою, політичним лобізмом з боку можновладців та військовою агресією з боку Російської федерації нашу державу не обійшло таке лихо, як і більшість країн світу – пандемія COVID-19. Це спонукало держави об'єднатися задля співпраці щодо подолання пандемії.

Безліч міжнародних організацій, як регіональних так і універсальних розробляють програми допомоги державам, які більш за все потерпають від наслідків пандемії, економічного, соціального, технічного характеру і т. п. Разом із тим, метою будь-якої програми, резолюції, міжнародного договору - є спасіння людського життя.

Статистика смертності в таких країнах, як Китай, США, Іспанія, Італія, де межа людських втрат сягнула сотень тисяч, повинна була б об'єднати наших громадян у розумінні дотримання правил карантину, та деяких обмежень прав і свобод людини і громадянина. Натомість, моніторинг соціальних мереж, засобів масової інформації, а також

нормативно-правових актів, які врегульовують питання надзвичайної ситуації в країні, і як наслідок обмежують деякі права та свободи людини, дає нам зробити висновок про правовий нігілізм та правову неграмотність, як з боку громадян, так і органів державної влади, посадових та службових осіб. Найгострішою проблемою сьогодення, в умовах надзвичайної ситуації залишається питання нормативно-правового врегулювання обмеження свободи на вільне пересування.

Першим етапом боротьби з пандемією в країнах світу було запровадження на державному рівні надзвичайного стану, надзвичайної ситуації, введення карантинних норм, які мають на меті зменшити ризик захворюваності населення, задля збереження людини, як найвищої цінності в державі та у світі в цілому. В деяких країнах світу, таких як Чилі, Греція, Аргентина, надзвичайний стан, як в процедурних питаннях запровадження, так і в обмеженнях прав і свобод людини під час такого правового режиму є тотожним воєнному стану або стану облоги.

Відповідно до чинного законодавства України, ведення в дію особливого правового режиму – надзвичайного стану передбачає жорстке обмеження прав людини, таких як, закриття усіх державних кордонів, запровадження комендантської години, проведення особистого огляду та транспортних засобів, запровадження особливого порядку розподілення продуктів харчування і предметів першої необхідності та ін. [1]. Натомість на території України державна влада запровадила режим надзвичайної ситуації відповідно до Кодексу цивільного захисту населення України (Далі Кодекс).

Вищезгаданий Кодекс передбачає чотири режими функціонування єдиної державної системи цивільного захисту: повсякденного функціонування, підвищеної готовності, надзвичайної ситуації, надзвичайного стану. Законодавець, також чітко визначив термін надзвичайної ситуації у п. 24 ст. 2 Кодексу, що передбачає обстановку на

окремій території, яка характеризується порушенням нормальних умов життєдіяльності населення, одним із чинників якої є епідемія, яка призводить або може призвести до загрози життю або здоров'ю населення. Відповідно до п. 8 ст. 2 Кодексу епідемія - масове поширення інфекційної хвороби серед населення відповідної території за короткий проміжок часу [2], що також відображене в положеннях Закону України «Про захист населення від інфекційних хвороб. В свою чергу ведення надзвичайної ситуації на території України, яка викликана епідемією COVID-19, і яка внесена до переліку нозологічних форм інфекційних хвороб, що мають міжнародне значення [3], передбачає запровадження обмежувальних протиепідемічних заходів, обсервації та карантину, щодо біологічного захисту населення, відповідно до п. 5 ст. 37 Кодексу [2]. Визначення терміну карантин ми віднаходимо в ст.1 Закону України «Про захист населення від інфекційних хвороб» - адміністративні та медико-санітарні заходи, що застосовуються для запобігання поширенню особливо небезпечних інфекційних хвороб. Ст.29 зазначеного Закону визначає Кабінет Міністрів України, як суб'єкта наділеного повноваженнями встановлювати та відмінити карантин на території України [4]. В рішенні, щодо встановлення карантину, окрім інших, встановлюються тимчасові обмеження прав та свобод фізичних осіб та додаткові обов'язки.

Попри чітке закріплення в Законах України визначення термінів, підстав, порядку та обмежень, які передбачені в умовах надзвичайної ситуації, все ж таки залишаються певні непорозуміння, щодо порушення прав людини. Як зазначалося на початку статті, проблемою сьогодення в умовах карантину, все більш актуальним залишається питання щодо обмеження свободи пересування, яке на думку більшості громадян України, може бути правовим тільки за умови введення в дію надзвичайного стану на території України в цілому, або на певних її

територіях. Низький рівень правової культури населення та деяких державних структур, призводить до порушення громадянами норм чинного законодавства з одного боку, з іншого ускладнює виконання функціональних обов'язків органами виконавчої влади.

Конституція України в ст. 64 закріплює заборону, щодо обмеження прав і свобод людини і громадянина, крім випадків, які передбачено Основним Законом. П. 2 ст. 64 Основного Закону закріплює також перелік статей, які закріплюють права та свободи людини і громадянина та які за жодних умов, таких як введення надзвичайного або військового стану, не можуть бути обмежені. Разом із тим, дана стаття Конституції в своєму переліку, на ряду з іншими, не містить абсолютного права, щодо свободи пересування.

Відповідно до ст. 33 Конституції України, кожному, хто на законних підставах перебуває на території України, гарантується свобода пересування, вільний вибір місця проживання, право вільно залишати територію України, за винятком обмежень, які встановлюються законом [5]. Як бачимо, положення ст. 33 Конституції України надає право законодавцю на легітимних підставах обмежити свободу пересування. Відповідно до чинного законодавства України, право на свободу пересування може бути обмежене на законних підставах, щодо осіб, які за вмотивованим рішенням суду були позбавлені волі; військовослужбовців, які несуть строкову службу; щодо осіб які мають психічні та інфекційні захворювання, та несуть небезпеку оточуючим; біженців; іноземців та осіб без громадянства, які перебувають на території України не маючи законних підстав.

В свою чергу ст. 12 Закону України «Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні» надає перелік територій на яких на законних підставах може бути обмежено свободу пересування, де наряду з територіями на яких ведений надзвичайний або воєнний стан,

законодавець включає до цього переліку, території та населені пункти, де у разі небезпеки поширення інфекційних захворювань людей введенні особливі умови і режим проживання населення [6]. Окрім цього законодавець в положеннях Закону не закріплює вичерпного переліку випадків обмеження свободи пересувань. Відтак право на вільне пересування не є абсолютним, тобто не є тим правом, яке неможливо обмежити на легітимних засадах.

Разом із тим, суттєвим недоліком врегулювання питання, щодо обмеження свободи пересування під час введення на території України надзвичайної ситуації, а саме під час карантину, залишається відсутність передумов обмеження свободи пересування в ст. 33 Конституції України. Відсутність в Основному Законі виключного переліку випадків обмеження свободи пересування призводить до нівелювання сутності та змісту фундаментального конституційного права людини на свободу пересування.

Література:

1. Про правовий режим надзвичайного стану : Закон України від 16 березня 2000 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 23. – Ст. 176.
2. Кодекс цивільного захисту України від 02.10.2012 р. № 5403-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/5403-17>
3. Про затвердження Правил санітарної охорони території України //Постанова Кабінету Міністрів України; від 22.08.2011 № 893 / Урядовий кур'єр офіційне видання від 21.09.2011 – № 173.
4. Про захист населення від інфекційних хвороб : Закон України від 6 квітня 2000 р. // Офіційний вісник України. – 2000. – № 17. – Ст. 690.

5. Конституція України, прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року. Відомості Верховної Ради України. 1996, № 30, ст. 141.
6. Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні: Закон України від 11 грудня 2003 р. // Офіційний вісник України. – 2004. - № 1. – Ст. 4

***XXX Міжнародна науково-практична
інтернет-конференція***

«ТРАВНЕВІ НАУКОВІ ЧИТАННЯ»

Тези доповідей

Частина 2